

ავთანდილ სონღულაშვილი

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიის და ეთნოლოგიის ინსტიტუტის ახალი და უახლესი ისტორიის განყოფილების გამგე

ახსანეთის ეროვნული უმცირესობა

XXI საუკუნის დასაწყისში მსოფლიოს 99 სახელმწიფოში ცხოვრობდა 291 განსხვავებული ეროვნების უმცირესობა, რაც 340 მილიონ ადამიანს შეადგენდა. აქედან 80 მილიონი ენობრივი უმცირესობის წარმომადგენელი იყო. ამასთან, ეთნიკური და ნაციონალური იდენტობის პრობლემამ შრომითი მიგრანტებისა და ლტოლვილთა რიცხვის კვალდაკვალ ახალი დატვირთვა შეიძინა, რაც ახალ, პერმანენტულად ეთნიკურ უმცირესობებს აყალიბებს [1, 40].

ეროვნული სახელმწიფოები მოიცავენ უამრავ რელიგიურ, ენობრივ და რეგიონალურ დაჯგუფებებს, რომელთაგანაც რომელიმე მაინც გამოთქვამს პრეტენზიას „ერის“ სტატუსზე. ყოფილი იუგოსლავია, რომელიც თავის დროზე ვერსალელმა მშვიდობისმყოფელებმა განსაზღვრეს, ჩათვალეს, როგორც „სლავთა ქვეყანა“. სინამდვილეში ის ყოველთვის დასახლებული იყო სხვადასხვა რელიგიურ-ეთნიკური ერთობებით, რომელთაც გააჩნდათ საკუთარი ენა და ისტორია. ამას მოჰყვა ეთნიკური წმენდის საშემორობა და ეს მოხდა კიდევ ბოსნიელი სერბების მხრიდან [2, 94-95].

ეროვნული უმცირესობის საკითხი ზოგადსაკაცობრიო პრობლემაა. ცნობილია, რომ არსებობს ეთნიკური საზღვრები და არსებობს სახელმწიფოებრივი პოლიტიკური საზღვრები. ეს ორი ცნება ერთმანეთს რომ ემთხვეოდეს, მაშინ სრულ ჰარმონიასთან გვექნებოდა საქმე. მაგრამ ცხოვრებაში ასე არ ხდება. ეს საზღვრები ყოველთვის დაშორებულია. ამიტომ პოლიტიკური საზღვრები ერთ მთლიან სახელმწიფოს გამოხატავს და მასში მოხვედრილი ადამიანები

უკვე ერთი უზარმაზარი სოციუმის ანუ სახელმწიფოს წარმომადგენლები არიან. ეროვნული უმცირესობები, რომლებიც, დომინანტ, ავტოქტონური ერის გვერდით ცხოვრობენ ერთ სახელმწიფოში, უკვე პოლიტიკურად დომინირებული ერის „საკუთრება ხდება“. სწორედ ეს პრინციპი აქვს აღებული დასავლეთ და, თუ გნებავთ აღმოსავლეთ ქვეყნებსაც, სადაც, ოფიციალურად თუ არაოფიციალურად, ყველა მოსახლე, ეროვნების მიუხედავად, ითვლება იმ სახელმწიფოს კუთვნილებად, მის შემადგენელ ნაწილად, რომელიც ავტოქტონური ერის სახელს ატარებს [1, 43-44].

ამ ფონზე აუცილებელია განვასხვავოთ მონოეთნიკური და პოლიეთნიკური სახელმწიფოები; აღნიშნულთან დაკავშირებით შეიძლება ითქვას, რომ ეთნიკური თვალსაზრისით აბსოლუტურად ერთგვაროვანი სახელმწიფო წარმონაქმნი რეალურად არ არსებობს. ამიტომ სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოითქვა მოსაზრება, რომ პირობითად მონოეთნიკურ სახელმწიფოდ ჩათვალიათ ის ქვეყნები, სადაც მოსახლეობის აბსოლუტური უმრავლესობა (უკიდურეს შემთხვევაში 95%) მიეკუთვნება ერთ ეთნოსს. ასეთებია, მაგალითად, ბანგლადეში, ბრაზილია, იორდანია, იტალია, მადაგასკარი, ნორვეგია, პორტუგალია, გერმანია, იაპონია, არაბული ქვეყნების უმრავლესობა [3, 300-301].

თუ მიმდინარე საერთაშორისო საზოგადოება ძირითადად ეროვნულ უმცირესობათა საერთაშორისო დაცვით იყო დაინტერესებული (პირველი მსოფლიო ომის შემდგომ პერიოდში), მეორე მსოფლიო ომის დამთავრებისთანავე გაერო-ს წესდებაში შეტანილ იქნა მონო-დება დაცულიყო ადამიანის ღირსება და ძირითადი უფლებები [4, 475-476, სქოლიო 27].

ეუთო-ში შემავალი ინსტიტუტებიდან განსაკუთრებული მნიშვნელობის მქონეა წინასწარი გაფართოებისა და კონფლიქტების თავიდან აცილების სფეროში ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისრის (ოფისი მდებარეობს ჰააგაში, ნიდერლანდები) საქმიანობა. უმაღლესი კომისარი, აფასებს და ცდილობს მოაგვაროს შეძლებისდაგვარად ადრინდელ საფეხურზე სიტუაციები, რომლებიც შეიცავენ ეროვნულ უმცირესობათა საკითხებს. რჩევისა და რეკომენდაციების გზით, იგი ხელს უწყობს მხარეებს არაკონფრონტაციული პოლიტიკის განხორციელებაში [4, 149].

ფაქტია, რომ XXI საუკუნის დასაწყისისათვის მსოფლიოს სუვერენული სახელმწიფოების სამ მეოთხედზე მეტს ჰყავდა ეროვნული

უმცირესობების მნშვნელოვანი რაოდენობა, რომლებიც შეადგენენ დედამიწის მოსახლეობის ერთ მეექვსედს [5, 149].

ერთ-ერთი კვლევის მონაცემთა მიხედვით, მსოფლიოში დაახლოებით 8000-მდე დამოუკიდებელი კულტურაა, მაგრამ მხოლოდ 200-მდე სახელმწიფოა [6, 164].

როგორც ევროპის არაერთი სახელმწიფო, ესპანეთიც მრავალეროვანი ქვეყანაა და ჰყავს თავისი ეროვნული უმცირესობა. აქ საუკუნეების მანძილზე ცხოვრობენ კასტილიის, კატალონიის, ბასკების, გალისელების და სხვა ეთნიკური ჯგუფები თავისი ენით, განსაკუთრებული ადმინისტრაციული სტრუქტურით, ფინანსური და სამართლებრივი პრივილეგიებით (ე. წ. „ფუეროსი“) [7, 65].

ქვეყანა არის აფრიკის კონტინენტთან ყველაზე ახლოს მდებარე დასავლური სახელმწიფო, რომლის კულტურაზე და ეროვნული იდენტობაზე დიდი გავლენა იქონია საუკუნეობრივმა მაჰმადიანურმა ოკუპაციამ (არაბების ბატონობა რვა საუკუნე გაგრძელდა, 711 წლიდან 1492 წლამდე) [8, 127].

ქვეყნის სახელი ესპანეთი სავარაუდოდ სემიტური წარმოშობისაა და ითარგმნება, როგორც „დამალული“. სხვა ვერსიით იგი ფინიკიურიდან წარმოდგება და ნიშნავს „კურდღლების სანაპიროს“.

ანტიკურ პერიოდში პირენეის ნახევარკუნძულს ჰქონდა სხვა სახელწოდებაც. ჩვ. წ. აღ.-მდე VI საუკუნეში ბერძენი გეოგრაფები ნახევარკუნძულს იბერიას უწოდებდნენ. ყოველ შემთხვევაში, სანაპიროს სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილს, სადაც ცხოვრობდნენ მრავალრიცხოვანი ტომები და, რომლებსაც ბერძნები ერთობლიობაში იბერებს უწოდებდნენ, გამოირჩეოდნენ საოცარი მეტოქე სულით...

პირენეის ნახევარკუნძულს იბერია პირველად უწოდა ბერძენმა ლოგოგრაფოსმა ჰეკატეოს მილეტიელმა, რომელიც ცხოვრობდა VI ს-ის ბოლოსა და V საუკუნის დასაწყისში.

ერთი ვერსიის თანახმად, ეს იბერები აფრიკული ბერბერების შთამომავლები არიან, ან ბასკების ახლო ნათესავები. მეორე ვერსიით – ებრაელების შთამომავლები, რომლებიც ვიდრე დაეუფლებოდნენ ივრითს, ლაპარაკობდნენ ფინიკიურის რომელიღაც კილოზე. აი, მესამე ვერსიისათვის კი – დიდი მადლობა ბერძნებს. განსაკუთრებით გეოგრაფოს მეგასტენეს, რომელიც ცხოვრობდა IV-III საუკუნეებში ჩვენს ერამდე. მეგასტენე წერდა, რომ დიდმა მეფემ ნაბუქოდონოსორმა დაიპყრო პირინეის ნახევარკუნძულ-

ლი და ტყვედ წაიყვანა იქაური მოსახლეობა, რომლებიც დაასახლა შავი ზღვის სანაპიროზე. მეორე ავტორი დ ი ო ნ ი ს ე აზუსტებს: „შავსა და კასპის ზღვას შორის“.

გარდა ამისა, საქართველოს ბერძნები უწოდებდნენ ასევე იბერიას. გამოვიდა, რომ არსებობს ორი იბერია – დასავლეთში და აღმოსავლეთში. ზოგიერთები დიდი ხანია მწვავედ კამათობენ, საიდან და როდის გადასხლდნენ იბერები – დასავლეთიდან აღმოსავლეთში თუ აღმოსავლეთიდან დასავლეთში. კამათი გაგრძელდა ქრისტიანობის ეპოქაშიც. XI საუკუნეში ივერიის მონასტრის დამაარსებელი იოანე გაემგზავრა ესპანეთში, რათა შეხვედროდა „ესპანელ ქართველებს“. თუმცა მოგზაურობა სხვადასხვა მიზეზის გამო ბოლომდე ვერ განხორციელდა.

ესპანეთი მდებარეობს ევროპის სამხრეთ-დასავლეთით პირენეის ნახევარკუნძულზე. ჩრდილოეთით აკრავს ბისკაის ყურე, ჩრდილო-დასავლეთით და სამხრეთ-დასავლეთით – ატლანტის ოკეანე. სამხრეთით და აღმოსავლეთით – ხმელთაშუა ზღვა. ჩრდილო-აღმოსავლეთით პირენეის მთები ქმნიან 677 კმ. სიგრძის ბუნებრივ საზღვარს საფრანგეთსა და ანდორასთან. დასავლეთით ესაზღვრება პორტუგალია, სამხრეთით – გიბრალტარი. ფლობს პიციუზისა და ბალვარის კუნძულებს ატლანტის ოკეანეში [9, 65-66]. ქვეყნის კლიმატი ხასიათდება მკვეთრი ცვალებადობით. ცენტრალურ ნაწილში ზაფხული იმდენად მშრალია, რომ ყველა პატარა მდინარე შრება. სევილიაში ზაფხულის ტემპერატურა 49 გრადუსს აღწევს, ყველაზე რბილი კლიმატი ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროზეა. აქ იანვრის საშუალო ტემპერატურა 14 გრადუსია [9, 69-70].

სახელმწიფოს ფართობი 508. 800 კმ²-ია. 2006 წლის მონაცემებით აქ ცხოვრობდა 40 მილიონ 270 ათასი ადამიანი. მოსახლეობის 75% ესპანელია, 5, 3 მილიონი – კატალონიელი, 2, 6 მილიონი გალისელი, 800 ათასი ბასკი. არიან ბოშები და პორტუგალიელები. ქვეყნის გარეთ 2, 7 მილიონი ესპანელი ცხოვრობს [10, 32-33].

ესპანეთის ისტორია რამდენიმე ათეულ საუკუნეს მოითვლის. რომაელები სიტყვა ესპანეთს მრავლობით რიცხვში იყენებდნენ და ამ ტერმინში მთელ პირენეის ნახევარკუნძულს გულისხმობდნენ. ვარაუდობენ, რომ ადამიანი პირენეის ნახევარკუნძულზე 35 ათასი წლის წინათ დასახლდა.

ძვ. წ. აღ.-ის I ათასწლეულის დასაწყისში ესპანეთის ამჟამინდელ ტერიტორიაზე უძველესი სახელმწიფო ტ ა რ ტ ე ს ო ს ი არ-

სებობდა. ძვ. წ. აღ.-ის III-II საუკუნეებში ეს ტერიტორია ჯერ კართაგენმა, შემდეგ რომაელებმა დაიკავეს, ხოლო ახ. წ. აღ.-ის V საუკუნეში ვესტგოთებმა დაიპყრეს.

VIII-XV საუკუნეებში აქ არაბები და ბერძნები ბატონობდნენ. მიუხედავად ამისა ესპანეთის ცალკეული პროვინციები თავგანწირვით იბრძოდნენ დამოუკიდებლობისათვის [9, 67-68].

ესპანეთის დედაქალაქი მადრიდი გაშენებულია პირინეის ნახევარკუნძულის ცენტრში, მ ეს ე ტ ი ს პლატოზე, მდინარე მ ა ნ ს ა ნ ა რ ე ს ი ს ორივე ნაპირზე. ქალაქი წარმოიშვა მ ა ვ რ ე ბ ი ს ციხე-სიმაგრე მ ა ჯ ა რ ი ტ ი ს გარშემო. წყაროებში პირველად ნახსენებია 932 წელს. 1083 წელს გაათავისუფლეს არაბებისაგან. რ ე კ ო ნ კ ი ს ტ ა შ ი (ომით, ბრძოლით დაბრუნება) მისი მოსახლეობის აქტიური მონაწილეობისათვის მიიღო ქალაქის პრივილეგიები. XIV-XV საუკუნეებში იყო კასტილიის მეფეების სატახტო ქალაქი და კორტესის სხდომების ადგილი. 1561 წელს ფილიპე II-მ მადრიდი დედაქალაქად აქცია [9, 70-71].

ზოგადად, XV ასწლეული მნიშვნელოვან მოვლენად იქცა პირენეის ნახევარკუნძულის სახელმწიფოებისადმი. ამ პერიოდში აღნიშნულ ტერიტორიაზე არსებობდა ხუთი სახელმწიფო: ყველაზე ვრცელი სამფლობელო გააჩნდა კასტილიას. ტერიტორიის სიდიდით შემდეგი იყო ა რ ა გ ო ნ ი ს, ნ ა ვ ა რ ა ს სამეფოები და გ რ ა ნ ა დ ი ს ემირატი, რომელიც იმ დროს არაბი-მუსულმანების ხელისუფლებას ემორჩილებოდა. ცალკე იყო პ ო რ ტ უ გ ა ლ ი ი ს პოლიტიკური ერთეული. ესპანელებს მოუწიათ განეხორციელებინათ რეკონკისტა და ამგვარად შექმნილიყო გაერთიანებული, ძლიერი სახელმწიფო. ფერდინანდ არაგონელსა და იზაბელა კასტილიელს ესპანეთში დღემდე წმინდანებად მიიჩნევენ. თვლიან, რომ მათი მმართველობის დროს ქვეყანამ არნახულ აყვავებას მიაღწია. მაგრამ, მხოლოდ ამით არ გაუთქვამს სახელი აღნიშნულ წყვილს: ფერდინანდისა და იზაბელას ქორწინება ისტორიაში შევიდა, როგორც ბედნიერი და სიყვარულით შექმნილი კავშირი [11, 30].

როდესაც 1474 წელს იზაბელა გახდა კასტილიის დედოფალი, ხოლო ფერდინანდი არაგონის მეფე (1479 წელს) – ფაქტიურად შეიქმნა ერთიანი ესპანეთის სამეფო. მაგრამ ერთია „შექმნა“ ერთიანი სახელმწიფო ქალაქებზე – საჭიროა ქვეყნის რეალური გაერთიანება. სწორედ ამ მიზნით, იზაბელამ 1483 წელს კასტილიისა და არაგონის დიდი ინკვიზიტორის თანამდებობაზე დანიშნა თავისი სული-

ერი მოძღვარი ტომასო დეტორკვემადა. ამ შემთხვევაში ეს იყო არა მხოლოდ საეკლესიო, არამედ პოლიტიკური თანამდებობა.

ამ ადამიანის სახელი საზოგადოების მახსოვრობაში საშინელ მოგონებებთან არის დაკავშირებული; ადამიანების კოცონზე დანვა, ინკვიზიციის დღეებში ადამიანების წამება, ბნელეთის მოციქულთა და ფანატიზმის ზეიმი. ამავე დროს თანამედროვენი მას უწოდებდნენ „ერეტიკოსების უროს“, „ესპანეთის სინათლეს“, „თავისი ქვეყნის გადამრჩენს“ და ა. შ. [12, 16].

1470-იან წლებში ესპანეთის მეფეებს არ ჰქონდათ ძირითადი რეზიდენცია. ამიტომ იზაბელა და ფერდინანდი მუდმივად მოგზაურობდნენ ქვეყნის მასშტაბით. სამეფო წყვილმა ევროპაში პირველად დააფუძნა პოლიციური უწყება, რომელიც სახელმწიფო ხაზინიდან ფინანსდებოდა და ფართო უფლებები გააჩნდა. ამის შემდეგ მნიშვნელოვნად იკლო დანაშაულის რიცხვმა. მოსახლეობა მადლიერებას გამოხატავდა მმართველი წყვილის მიმართ. სწორედ ამ დროს დაიწყო მეფე-დედოფალმა ტერიტორიების გაერთიანება და გარკვეულწილად მიაღწია კიდეც რომის პაპისგან დამოუკიდებლობას. იზაბელა და ფერდინანდი ცდილობდნენ სასულიერო ხელისუფლების კონცენტრაციას საკუთარ ხელში.

1492 წლის იანვარში გრანადის ემირატმა კაპიტულაცია გამოაცხადა. ეს იყო არაბების მიერ ოკუპირებული ტერიტორია პირენეის ნახევარკუნძულზე.

ესპანეთში, ისევე, როგორც ევროპის სხვა ქვეყნებში ცხოვრობდნენ ეთნიკური უმცირესობები. რას ნიშნავდა „ყოფილიყავი ებრაელი“ შუა საუკუნეებში საერთოდ, და კერძოდ ესპანეთში? მათი მდგომარეობა იყო საშინელი. ებრაელებისათვის ერთდერთი საშუალება თავი დაეღწიათ დამცირებისა და შევიწროებისაგან, სიკვდილით დასჯაზე რომ აღარაფერი ვთქვათ, კათოლიკურ სარწმუნოებაზე გადასვლა იყო (ასეთ მონათლულ ებრაელებს ესპანეთში უწოდებდნენ მარანებს) [12, 16].

1492 წლის 31 მარტს იზაბელამ და ფერდინანდმა ხელი მოაწერეს ედიქტს, რის გამოც დედოფალს ყველაზე მეტად კიცხავდნენ შთამომავლები. ეს იყო ბრძანება ორივე სამეფოდან – კასტილია და არაგონი – გაეძევებინათ ებრაელები, რომლებიც საუკუნეების მანძილზე ცხოვრობდნენ ესპანეთის ტერიტორიაზე. მათ უფლება მიეცათ წაელოთ, რასაც ხელში დაიკავებდნენ, ხოლო ოქრო და ვერ-

ცხლი მთლიანად ჩამოართვეს. ნათელია, რომ ესპანეთმა დაკარგა განათლებული და საქმიანი ხალხი, რომელთა ყოფნა ქვეყანაში კეთილად მოქმედებდა მის განვითარებაზე. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, დარჩენა შეეძლოთ მხოლოდ იმ ებრაელებს, რომლებიც ქრისტიანად მოინათლებოდნენ. ახლად „რჯულმოქცეულებს“ თვალყურს ადევნებდა ინკვიზიცია – საიდუმლოდ ხომ არ ატარებდნენ იუდაიზმის რიტუალებს? ასეთ შემთხვევაში მათ სასტიკი სასჯელი ელოდათ [11, 31].

ლეგენდის თანახმად ებრაელებმა შესთავაზეს ხელისუფლებას გამოსასყიდი (30 ათასი დუკატი) – რათა არ გაეძევებინათ ქვეყნიდან. ამასთან დაკავშირებით ტორკემადამ შემდეგი განმარტება მისცა მეფე-დედოფალს: „იუდამ ქრისტე 30 ვერცხლად გაყიდა და თქვენ გსურთ ის გაყიდოთ 30 ათასად?!“ ასეთი არგუმენტის შემდეგ იზაბელამ და ფერდინანდმა დეკრეტს ხელი მოაწერეს [12, 17].

მუსულმანებს თავიდან რბილად ექცეოდნენ, მაგრამ თანდათან მათ აუკრძალეს აღმსარებლობა და სიმდიდრის ქონა. ცოტა ხანში ისინიც ებრაელების გზას გაუყვნეს; ქვეყანამ დაკარგა მრავალი უნარიანი და შრომისმოყვარე გლეხი და ვაჭარი. თუმცა, შემდგომი ორი ასწლეულის განმავლობაში მათი რაოდენობა კვლავ გაიზარდა.

XV საუკუნის ბოლოს ესპანეთი ჩაერთო „დიდი გეოგრაფიული აღმოჩენების“ პროცესში. ამავე დროს გააფართოვა თავისი ტერიტორიები და შექმნა კოლონიური იმპერია. 1519 წელს ესპანეთის მეფე კარლოს I „საღვთო რომის იმპერიის“ იმპერატორი გახდა.

XVII საუკუნის ბოლოს ესპანეთში მცხოვრები არაბებისადმი, უარყოფითი დამოკიდებულება კვლავ გაიზარდა. ესპანელები, და საერთოდ ევროპელები მავრებს უწოდებდნენ, ვინც ოდესღაც ქვეყანა დაიპყრეს და რვა საუკუნე ბატონობდნენ. უმრავლესობა მაჰმადიანი იყო. არაბები იბრძოდნენ უფლებების მოსაპოვებლად, რადგან ესპანეთში მათ მონებავით ექცეოდნენ. ისინი აქტიურობით გამოირჩეოდნენ განსაკუთრებით გრანადასა და ვალენსიაში, რის გამოც ხელისუფლებამ განაიარაღა. ხელისუფლება შიშობდა, რომ „მავრები“ ქვეყნის შუაგულში ომს გააჩალებდნენ. რეალური საფრთხისაგან თავის დასაცავად გადაწყდა არაბების ესპანეთიდან განდევნა. მათ ნება მისცეს, ერთი თვის განმავლობაში გაეყიდათ თავიანთი ავლა-დიდება, მიღებული თანხით შეეძინათ ის საგნები, რისი გატანაც ქვეყნიდან დასაშვები იყო [13, 44-45].

ესპანეთში მცხოვრები ეთნიკური ჯგუფები (ბასკური, კასტილი-

ური, კატალონიური, გალისური და სხვ.) თავიანთი ენითა და განსაკუთრებული ადმინისტრაციული წესებით, ფინანსური და სამართლებრივი პრივილეგიებით, თითქმის XIX საუკუნის ბოლომდე სარგებლობდნენ. მოგვიანებით კატალონიელებს, ბასკებს და გალისელებს ყველა უფლება ჩამოერთვათ და ისინი ცენტრალურ ხელისუფლებას დაექვემდებარნენ. შემდეგში ქვეყანაში ოთხი ეროვნული ჯგუფიდან აღიარება მხოლოდ ერთმა – კასტილიურმა მიიღო. ასე წარმოიშვა ნაციონალური პრობლემა ესპანეთში [14, 96].

1923-1930 წლებში ესპანეთში დამყარდა სამხედრო-მონარქიული დიქტატურა. 1931 წელს დამხობილ იქნა მონარქია, ხოლო 1936 წელს გაიმარჯვა სახალხო ფრონტმა. ამავე წლის ივლისში დაიწყო სამოქალაქო ომი, რომელიც ფ რ ა ნ კ ო ს დიქტატურის დამყარებით დასრულდა 1939 წელს.

ფრანკოს მიერ ეროვნული უმცირესობების მიმართ გატარებული უგუნურმა პოლიტიკამ კატასტროფული შედეგები გამოიღო და ზიანი მიაყენა ქვეყანას. ყოველივე ამან გამოიწვია ტერორისტული დაჯგუფებების წარმოშობა, რომლებიც რეგიონალური დამოუკიდებლობისათვის იბრძოდნენ [8, 49].

ომის პერიოდში ფრანკომ ქვეყნიდან გააძევა ყველა რადიკალური ელემენტი: ესპანელი ფაშისტებისა და ფალანგისტებისაგან შექმნა „ცისფერი დივიზია“ და ჰიტლერელებთან ერთად გაუშვა აღმოსავლეთის ფრონტზე.

აქვე უნდა ითქვას, რომ როდესაც ნაცისტების მხრიდან კულმინაციას მიაღწია ანტისემიტიზმმა და მრავალი ებრაელი თავის გადასარჩენად ესპანეთში აღმოჩნდა კ ა უ დ ი ლ ი ო მ უარი განაცხადა ებრაელთა დევნაზე [15, 17].

მეორე რესპუბლიკის პერიოდში (1931-1939 წ.წ.) კატალონიამ და ბასკების ქვეყანამ მიიღო ავტონომია, თავისი მთავრობითა და პარლამენტით, რაც შეიცვალა ფრანკოს დიქტატურის პერიოდში. მთელი 36 წლის განმავლობაში კატალონიელების, ბასკების, გალისელების მიერ ეროვნული გრძნობის ნებისმიერი გამოვლინება განიხილებოდა, როგორც დანაშაული და მკაცრად ისჯებოდა. ოფიციალური საქმის წარმოება და სასწავლო პროცესი მიმდინარეობდა მხოლოდ კასტილიურ (ესპანურ) ენაზე. ხელისუფლებამ აკრძალა გამოეფინათ კატალონიური (ს ე ნ ე რ ა) და ბასკური (ი კ უ რ ი ნ ი ა) დროშები, ეცეკვათ ნაციონალური ცეკვები. ეროვნული პრობლემა გამოცხადდა არარსებულად [7, 65-66].

ამავე დროს ფრანკომ გამოსცა დეკრეტი, რომელსაც საფუძვლად დაედო მუსოლინის მიერ შემოღებული კანონი ენის დაცვის შესახებ. დეკრეტის მიხედვით იკრძალებოდა „ეროვნულ უმცირესობათა დიალექტი“ (ბასკური, გალისიური, კატალონიური) და „უცხოური ნასესხობანი“. ადამიანთა სახელები, დასახლებათა, რაიონების, ოტულების და სხვათა სახელწოდებანი უნდა „გაესპანურებულიყო“. მიცვალებულებიც კი არ მოასვენეს. საფლავის ქვები, ბასკურ ენაზე წარწერებით, უნუგემოდ დარჩენილ ოჯახის წევრებს უნდა გამოეცვალათ. აკრძალეს კომიქსები რეგიონალურ დიალექტებზე, განსაკუთრებით მკაცრი ცენზურის ქვეშ მოექცა საბავშვო ლიტერატურა. „წითელქუდა“ გადაიქცა „ცისფერქუდად“, რუსულ სალდათს დაერქვა „იმპერიული“, ან „ნაციონალური“ [16, 230].

სეპარატიზმთან ბრძოლის მიზნით ფრანსისკო ფრანკომ, საფეხბურთო კლუბებს არაესპანურენოვანი სახელწოდებებისა და სიმბოლიკის გამოყენება აუკრძალა. მისი ძალისხმევით, „ბარსელონას“ გერბიდან გაქრა კატალონიის დროშა, ხოლო „ატლეტიკო კლაბ დე მადრიდ“ გახდა „ატლეტიკო ავიასიონ დე მადრიდ“.

იმავდროულად ფრანკო ფეხბურთელთა ნატურალიზაციის წინააღმდეგი არ ყოფილა. მან წარმოშობით არგენტინელ დ ი ს ტ ე ფ ა ნ ო ს თ ა ნ, პარაგვაელ მ ა რ ტ ი ნ ე ს ს ა და ურუგვაელ ს ა ნ ტ ა მ ა რ ი ა ს თ ა ნ ერთად, „გააესპანელა“ ლეგენდარული უნგრელი ფეხბურთელი ფ ე რ ე ნ ც პ უ შ კ ა შ ი, რომელსაც საერთო არაფერი ჰქონდა ესპანურ კულტურასთან [17, 68].

საინტერესოა, რომ 1960 წლის მაისის დამლევეს შიშის გარკვეული სინდრომიდან გამომდინარე, პოლიტიკური მოტივით ფრანკომ აკრძალა გასვლითი და საშინაო მეოთხედიწლიანი მათჩები ფეხბურთში ევროპის თასის პირველ გათამაშებაში ესპანეთისა და საბჭოთა კავშირის გუნდებს შორის, რამდენადაც კომუნისტთა მხარდამჭერ დემონსტრაციებს უფრთხოდა. ეს პირწმინდად პოლიტიკური გადაწყვეტილებები მიუღებელი იყო იმ დროს, როცა მადრიდის „რეალი“ და ესპანეთის ეროვნული ნაკრები თავიანთი დიდების ზენიტში იმყოფებოდნენ. ესპანელ გულშემატკივრებს, ცხადია, არ მოეწონათ.

ფრანკო იძულებული გახდა ელიარებინა, რომ „სპორტული ემოციების გაკონტროლება ძნელია“ და შემდგომში ფეხბურთს იყენებდა, რათა ხალხის ყურადღება პოლიტიკური და სოციალური პრობლემებიდან სპორტზე გადაეტანა [16, 329].

მოგვიანებით, მოტეხილი და სიბერეში შესული ფრანკო უფრო ლმობიერი გახდა, რაც თვალნათლივ გამოვლინდა 1964 წელს, როდესაც ფეხბურთში ევროპის ჩემპიონატის ფინალში, რომელიც მადრიდში უნდა ჩატარებულიყო, ესპანეთისა და საბჭოთა კავშირის გუნდები ერთმანეთს ხვდებოდნენ. ფრანკომ არათუ აკრძალა მატჩი, არამედ გადაწყვიტა, რომ თამაშს თვითონაც დასწრებოდა. მინისტრები ამ იდეას თავშეკავებით შხვდნენ იმის შიშით, რომ თუკი საბჭოთა კავშირის ნაკრები გაიმარჯვებდა, კაუდილიო თასის გადაცემაზე უარს იტყოდა. აი, ასოცი ათასი გულშემამტკივარი კი სტადიონზე მას აღფრთოვანებით მიესალმა, ერთხმად გაჰყვიროდნენ: „ფრანკო! ფრანკო! ფრანკო!“ ესპანეთმა რეჟიმის საბედნიეროდ, გამარჯვა ანგარიშით 2:1. სიამაყით აღვსილმა მწვრთნელმა ეს გამარჯვება მიუძღვნა „გენერალისიმუს ფრანკოს, რომელმაც თავისი დასწრებით პატივი დასდო და ჩვენს ფეხბურთელებს გამარჯვება შთააგონა“ [17, 336].

XX საუკუნის მეორე ნახევარში ესპანეთი გახდა ეთნიკურად ყველაზე დაპირისპირებული ქვეყანა დასავლეთ ევროპაში. ბასკები, რომლებიც იბრძოდნენ ეროვნული თვითგამორკვევისათვის, სახელმწიფო სტრუქტურებს ნამდვილი ომი გამოუცხადეს. ხელისუფლების პასუხი აღმოჩნდა მოულოდნელი, არაკანონიერი, მაგრამ გადამწყვეტი.

უაღრესად შევიწროებული ეროვნული უმცირესობიდან ფრანკოს რეჟიმის დროს, ზოგადად, ყველაზე მეტად პროტესტის გრძნობას ბასკები გამოხატავდნენ. ამიტომ, სანიმუშოდ მათზე გავამახვილებთ ყურადღებას.

1958 წელს სამას ოცდაცხრამეტმა ბასკმა მღვდელმა წერილი გაუგზავნა ესპანელ ეპისკოპოსებს, რომელშიც გაკრიტიკებული იყო „აზრის თავისუფლებისა და ასოციაციების არარსებობა, პოლიციის მიერ გამოყენებული მეთოდები, სახელმწიფო კონტროლი, ბელადის უცოდველობის დოქტრინა, ბრმა კონფორმიზმი და ოფიციალური პროფკავშირების სისტემა“ [17, 325].

ბასკი ხალხის შედარებით რადიკალურმა წარმომადგენლებმა, რომლებიც ცხოვრობდნენ ესპანეთის ჩრდილოეთსა და საფრანგეთის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში, 1959 წელს შექმნეს მემარცხენე-რადიკალური ორგანიზაცია „Euskadi ta Askatasuna“ („ეტა“) „ბასკების ქვეყანა და თავისუფლება“.

ბრძოლის ტაქტიკა, რომელიც „ეტა“-მ აირჩია შორს იდგა მშვი-

დობიანი ქმედებისაგან – ტერორი პოლიტიკოსების, სამხედროების, პოლიციელების, სპეცსამსახურების წინააღმდეგ. ბოევიკების პირველი წარმატებული თავდასხმა განხორციელდა საიდუმლო პოლიციის კომისარზე – მ ე ლ ი ტ ო ნ მ ა ნ ს ა ნ ა ს გ ო ნ ს ა ლ ე ს ზ ე. ის იყო წარმოშობით ბასკი, მაგრამ „სეპარატიზმის“ აშკარა მონიწილედგე. მისი მკვლელობა გახდა საჩვენებელი – ბოევიკები გონსაღესს დარაჯობდნენ სახლის სიახლოვეს და დაცხრილეს შვიდი ტყვიით.

აღნიშნულმა თავდასხმამ გამოიწვია საპასუხო ნაბიჯები – ხელისუფლებამ 1968 წელს მიიღო ახალი ანტიტერორისტული კანონი და ჩაატარეს მთელი ესპანეთის მასშტაბით ანტიტერორისტული კამპანია, რომლის შედეგად დააპატიმრეს 1963 კაცი. იმავე წლის დეკემბერში ჩატარდა სასამართლო პროცესი, რომელზეც გაასამართლეს „ე ტ ა“-ს 19 ბოევიკი. ექვსს მიუსაჯეს დახვრეტა, რაც ბოლოს პატიმრობით შეუცვალეს. მოგვიანებით გაასამართლეს „ეტა“-ს რამდენიმე ლიდერი. ტერორისტებმა ტაიმ-აუტი აიღეს... [18, 18]. თუმცა რეპრესიები გრძელდებოდა.

ესპანურ პრესასა და სამეცნიერო ლიტერატურაში ბასკების გამოსვლები და მანიფესტაციები ექსტრემისტულ, ტერორისტულ და სეპარატისტულ გამოხდომებად არის კვალიფიცირებული. როგორც ცნობილია ისტორიული კატაკლიზმების შედეგად XVI საუკუნეში ბასკების განსახლების ჩრდილოეთი რაიონები საფრანგეთის შემადგენლობაში შევიდა, სამხრეთი რაიონები კი XV-XVI საუკუნეების მიჯნაზე – ერთიანი ესპანეთის სახელმწიფოს გაერთიანებაში. ამდენად, არსებული ვითარების გამო ბასკეთი ორად გაიხლიჩა და თითოეული მათგანი სხვადასხვა სახელმწიფოს ტერიტორიის საზღვრებში აღმოჩნდა. ბასკების მოთხოვნები ავტონომიისათვის, ადამიანისა და უმცირესობათა უფლებებისათვის საერთაშორისო სამართალს არ ეწინააღმდეგებოდა.

ბასკები შეეხნენ განსაკუთრებით მგრძნობიარე ნევროტულ სიმსკაუდილიოს სულში. მისი შეუბრალებელი დამოკიდებულება ბასკი კათოლიკეებისადმი უკვე გამოვლინდა გ ე რ ნ ი კ ა შ ი. და კიდევ ერთხელ იქნა დემონსტრირებული 1970 წლის 18 სექტემბერს, „ბასკურ პელოტაში“, სკვოშის ესპანურ ვარიანტში მსოფლიო ჩემპიონატის დროს. საერთაშორისო პრესის თავზარდასაცემად, კაუდილიო აუღელვებლად უყურებდა იმას, რომ იმ კაცმა, რომელიც ერთადერთ სამხედრო ნაწილს მეთაურობდა გერნიკაში სწორედ იმ დღეს, როდეს-

საც ქალაქი უმოწყალოდ დაბომბეს, პირდაპირ მის თვალწინ შეძახილით „გაუმარჯოს ბასკონიას!“ თავი დაიწვა. ამის შედეგად, მემარჯვენე ექსტრემისტებს არმიიდან დიდად აღარ გასჭირვებიათ დაერწმუნებინათ ფრანკო, რომ უალრესად უდროო და მავნე სასამართლო პროცესი წამოიწყო თექვსმეტი ბასკი პატიმრის წინააღმდეგ, რომელთა შორის ორი მღვდელი იყო. სწორედ ამ დროს ესპანეთს ეწვივნენ მაღალი რანგის სტუმრები: პრეზიდენტი ნიქსონი და ჰენრი კისინჯერი, რომლებიც იმედოვნებდნენ, რომ მათ არანაკლებ ბრწყინვალედ დახვდებოდნენ, ვიდრე 1959 წელს ეიზენჰაუერს. ისინი ჩავიდნენ ესპანეთში ამერიკული ბაზების ბედის განსახილველად. შეხვედრის ცერემონიაზე პრეზიდენტი მასპინძლებს ვერაფერს დაუნუნებდა, მაგრამ მოლაპარაკების დროს ხანდაზმულ ფრანკოს და გადაქანცულ კისინჯერს ჩაეძინათ, ნიქსონი კი ლოპეს ბრავოს შეატოვს.

ამერიკულმა ვიზიტმა მაინცდამაინც ვერ შეუწყო ხელი უთანხმოების შენელებას ესპანეთის შიგნით ანდა კაუდილიოს შურისმძიებლობის შერბილებას. როგორც კი ბურგოსში, დეკემბრის თვეში „ეტა“-ს ბოევიკთა პროცესი დაიწყო, საერთაშორისო პრესა და ზომიერი მინისტრები ემუდარებოდნენ ფრანკოს, თავშეკავება გამოეჩინა. მისი ძმა ნიკოლასიც კი გაცხარებული არწმუნებდა, სასიკვდილო განაჩენზე ხელი არ მოეწერა. „ეს შენს ინტერესებში არ არის. ამას იმიტომ გეუბნები, რომ მიყვარხარ. შენ – კეთილი ქრისტიანი ხარ და შემდგომში, უსათუოდ ინანებ ჩადენილს“. მთელი მსოფლიო შეძრწუნებული ადევნებდა თვალს სასამართლო პროცესს, სადაც საჯაროდ გახდა ცნობილი დატუსაღებული ბასკების წამების ფაქტები. მემარცხენეები აღშფოთებული იყვნენ თავად სასამართლო დევნით, ხოლო მემარჯვენეები – იმით, რომ დიდი ხანია, სამაგალითოდ არავინ დასჯილა. სასამართლომ „ეტა“-ს სამი ბოევიკიდან თითოეულს ცალ-ცალკე ორ-ორი სასიკვდილო განაჩენი გამოუტანა. გეგონებოდა, რომ ესპანეთი, რალაც მეოთხედი საათის განმავლობაში, ოცდაათი წლით უკან დაბრუნდაო [16, 345-346].

ბასკმა ტერორისტებმა „ტაიმ-აუტი“ დაარღვიეს 1973 წლის 20 დეკემბერს. ამ დღეს დანიშნული იყო საჩვენებელი პროცესი იატაქვემა პროფკავშირების, ე. წ. „მუშათა კომისიების“ ათ ლიდერზე. დილის ათის ნახევარზე, სასამართლოს დაწყებამდე, „ეტა“-ს ბოევიკთა გუნდმა ფრანკოს შემცვლელი პრემიერ-მინისტრის, ადმირალ ლუის კარერო ბლანკოს ბრონირებული ავტომობილი მადრიდის ცენტრში ააფეთქა. მანქანა ჰაერში ავარდა. მთავრობის

თავმჯდომარე სახლს „გადააფრინდა“ და მონასტრის სიახლოვეს აივანზე „ჩამოვარდა“. ბლანკოს ყველა თანამგზავრი და ასევე დაცვის მანქანაში მყოფი თანამშრომლები დაილუპნენ. აქტი განხორციელდა „ეტა“-ს ბოვეკთა ლიდერის ხოსე მიგელ ბენიარანის მეტსახელად (არგალა) ხელმძღვანელობით [18, 18].

1975 წლის ზაფხულში „ეტას“ წევრობაში ექვმიტანილი სამი ადამიანის სასიკვდილო განაჩენის გამოტანამ ბასკთა ქვეყნის უკიდურესი პოლიტიზირება მოახდინა. მიუხედავად რეპრესიებისა, 1975 წლის 11 ივნისს სოლიდარობის მასობრივი დემონსტრაცია გაიმართა. საყოველთაო გაფიცვებმა აგვისტოსა და სექტემბერში რეგიონის პარალიზება გამოიწვია. აგვისტოში ახალი დრაკონული კანონი ტერორიზმის წინააღმდეგ მთელ ქვეყანაში გავრცელდა. 12 სექტემბერს სასიკვდილო განაჩენი გამოუტანეს სამ ტერორისტს „ფრაპი“-დან, ხოლო ექვსი დღის შემდეგ – ამ ორგანიზაციის კიდევ ექვს აქტივისტს. მიუხედავად იმისა, რომ ევროპის პარლამენტი, გაერო, რომის პაპი, დონ ხუანი და თავად ესპანეთში მრავალი ეპისკოპოსი შეწყალებას ითხოვდნენ, და მასობრივი გაფიცვები და უზარმაზარი დემონსტრაციები იმართებოდა, „ეტას“ სამი ტერორისტი და „ფრაპის“ ორი წევრი 27 სექტემბერს დახვრიტეს. ცამეტმა ქვეყანამ ესპანეთიდან ელჩები გაიწვია, ხოლო ესპანეთის ოთხ საელჩოს ცეცხლი წაუკიდეს. ძნელია, იპოვო უფრო თვალსაჩინო სიმპტომი რეგრესიული რეჟიმის დასასრულისა [16, 356-357].

1975 წლის ნოემბერში ფრანკოს სიკვდილის შემდეგ მეფედ გამოცხადდა ხუან კარლოსი. დაიწყო დემოკრატიული გარდაქმნები. 1976 წელს შემოიღეს საპარლამენტო სისტემა. ლეგალიზებული გახდა პოლიტიკური პარტიები, პროფკავშირები. 1977 წელს დაიშალა მმართველი პარტია – ესპანური ფალანგა [9, 67-68].

„ეტა“, რომელსაც დიქტატორის გარდაცვალების შემდეგ იარაღი არ დაუყრია, შეუდგა ნაციონალისტური პოლიტიკის დამუშავებას, რომლის მიზნები ესპანეთის დანარჩენი ნაწილის დემოკრატიულ მისწრაფებებზე გაცილებით შორს მიდიოდა. ბასკების ამგვარი საბრძოლო სულისკვეთება მაინცდამაინც არ უწყობდა ხელს რადიკალურ ფრანკისტთა შერიგებას პოლიტიკურ ცვლილებებთან [16, 362]. 1976 წელს ადოლფო სუარესის მთავრობა ფაშიზმის დემონტაჟის ჩარჩოებში და დემოკრატიული გარდაქმნების ფონზე ცდილობდა მოლაპარაკებას ეტა-სთან, თუმცა უშედეგოდ [18, 19]. ფრანკოს მემკვიდრეობა – მუდმივად მზარდი ინფლაცია,

უმუშევრობა, ტერორიზმი და სამხედრო გადატრიალების საფრთხე – მოულონებელ დემოკრატიას ტანჯავდა მთელი ხუთი წლის განმავლობაში, ვიდრე სუარესი პრემიერ-მინისტრის პოსტზე იმყოფებოდა. კატალონიის და ბასკთა ავტონომიაზე ლაპარაკიც კი ცოფს ჰგვრიდა გენერლებს, მემარჯვენე ფრთას რომ მიეკუთვნებოდნენ. ისინი დაუფარავად ამჟღავნებდნენ თავიანთ მზადყოფნას საომარი მოქმედებისათვის, რომელიც ცენტრალიზებული სახელმწიფოს დასუსტების ნებისმიერი მცდელობის მოსპობისაკენ იქნებოდა მიმართული [16, 363].

1978 წელს დაფუძნდა „ეტა“-ს ლეგალური ფრთა (ე რ ი ბ ა ტ ა ს უ ნ ა – „სახალხო ერთობა“). ხელისუფლებას ბასკი ტერორისტების წინააღმდეგ ბრძოლაში დამხმარე ძალად მოეწვინა ნაცისტი დივერსანტი ო ტ ო ს კ ო რ ც ე ნ ი, რომელმაც ჩამოაყალიბა ორგანიზაცია „პალადინი“. გერმანელების გარდა ორგანიზაციაში შევიდნენ ფრანგები და სხვა ეროვნების წარმომადგენლები. „ესპანელ ბასკებს მხარს უჭერდნენ „ფრანგი ბასკები“ (გასკონელები). ამ დაპირისპირების შედეგად მსხვერპლი კიდევ უფრო იზრდებოდა... [18, 19].

ქვეყანაში დაძაბულობის მიუხედავად, სუარესის მთავრობამ კურსი აიღო დემოკრატიული წესრიგის დამყარებაზე. აღიარეს ეროვნულ უმცირესობათა უფლებები. 1977 წელს შეიქმნა რეგიონების საქმეთა სპეციალური სამინისტრო, რომელსაც მოგვიანებით ეწოდა – ტერიტორიული ადმინისტრაციის სამინისტრო.

ფორმულა – „ეროვნებები და რეგიონები“, საზოგადოების მიერ მიღებულ იქნა, როგორც ფრანკისტული კონცეფციის – ერთიანი და ერთადერთი ესპანელი ერის – უარყოფა. ესპანეთის ისტორიაში 1978 წლის კონსტიტუციამ აღიარა, რომ ესპანეთი შედგება ეროვნებებისა და რეგიონებისაგან [7, 66].

ტერმინი „ეროვნებები“, კონსტიტუციაში შეიტანეს მწვავე დაპირისპირების შემდეგ; ხელისუფლება ამ ფორმულირების წინააღმდეგი გამოდიოდა. ოპოზიცია კი საპირისპიროს აიძულებდა. 1978 წლის თებერვალში მიღწეული იქნა შეთანხმება: კატალონიელების, ბასკებისა და გალისიელებისთვის მიეღოთ ტერმინი „ეროვნებები“ და მიეცათ მათთვის ფართო ავტონომია [7, 66, სქოლიო 2]. ამავე წლის დეკემბერში ბასკების წმინდა ქალაქ გ ე რ ნ ი კ ა შ ი გამოქვეყნდა ბასკეთის ავტონომიის საბოლოო პროექტის სტატუსი. პროექტი განიხილავდა კასტილიური და ბასკური ენების თანასწორობას. სტატუსი ხელმოწერილ იქნა მეფე ხ უ ა ნ კ ა რ ლ ო ს ი ს

მიერ 1979 წლის 1 მაისს [7, 77].

ამ აქტის შემდეგ მთელი ქვეყანა „ავტონომიზაციის ციებ-ცხელებამ“ მოიცვა. ავტონომიას მოითხოვდნენ არა მხოლოდ განსხვავებული ენისა და კულტურის მქონე ხალხები, არამედ ასევე იმ რეგიონის მცხოვრებლებიც, რომელთა ესპანურობაში ეჭვი არავის არასოდეს შეუტანია. ის ფაქტი, რომ დეცენტრალიზაციის შედეგად ავტონომია მოიპოვა არა მხოლოდ კატალონიამ, ბასკების ქვეყანამ [8, 50], გალისიამ, ასევე, (მართალია მცირე დოზით) ისეთმა მხარეებმა, როგორც იყვნენ ანდალუზია, ესტრამადურა, კანარისა და ბალეარის კუნძულები. ამავე დროს მსგავს პრეტენზიას აცხადებდა ესპანეთის ბირთვი – კასტილია, რომელიც არის მკაცრი ცენტრალისტური ტენდენციების მატარებელი.

ჩვეულებრივ, ინდუსტრიულად განვითარებულ კაპიტალისტურ ქვეყნებში ეროვნული უცირვებებით დასახლებული რეგიონები, ეკონომიკური განვითარების თვალსაზრისით განეკუთვნება შედარებით ჩამორჩენილ მხარეებს და წარმოადგენს შიდა კოლონიზაციის ობიექტებს. ესპანეთში ჩამოყალიბდა განსხვავებული ვითარება: სამი ნაციონალური რაიონიდან ორი – კატალონია და ბასკეთი – წარმოადგენენ ქვეყნის შედარებით განვითარებულ მხარეებს. სწრაფი ეკონომიკური განვითარება შეიმჩნეოდა ფრანკოს რეჟიმის დროსაც. მხოლოდ გალისია რჩებოდა ტრადიციულად ჩამორჩენილ ტერიტორიად [7, 67].

1978 წლის ესპანეთის ახალი კონსტიტუციის თანახმად ქვეყანაში შეიქმნა 17 ავტონომიური გაერთიანება. შეიძლება ითქვას, რომ ესპანეთი ერთ-ერთი რეკორდსმენია კონსტიტუციების მიღების რაოდენობით. კერძოდ, XIX-XX საუკუნეებში კონსტიტუცია მიღებულ იქნა: 1812, 1834, 1837, 1845, 1869, 1876, 1931, 1978 წლებში [7, 41].

ეროვნულ უმცირესობათა ნაწილს ავტონომიური მმართველობა აღარ აკმაყოფილებს და სრული დამოუკიდებლობისათვის იბრძვის, მაგალითად, 2006 წელს კატალონიამ ფინანსური დამოუკიდებლობა გაიფართოვა, მაგრამ ეს მათთვის საკმარისი არ აღმოჩნდა. კატალონია სუვერენიტეტის მოპოვებას ენობრივი, კულტურული და ეკონომიკური მიზეზებით ცდილობს. აქ ქვეყნის მოსახლეობის 16% ცხოვრობს, მაგრამ საერთო შიდა პროდუქტის 23%-ს სწორედ კატალონია აწარმოებს და კატალონიელებიც ლოგიკურად ასკვნიან, რომ მშვენივრად იცხოვრებდნენ, თუ მათ მიერ გამოუმუშავებული ფული

ესპანეთის სხვა პროვინციების შესანახად არ დაიხარჯებოდა. ამიტომ, ლოზუნგი „გვეყოფა, ესპანეთის გამოკვება“, მათთვის ძირითადი ლოზუნგია. 2012 წელს რეგიონული არჩევნების შედეგების მიხედვით, პარლამენტში სადეპუტატო მანდატების დიდი უმრავლესობა კატალონიის დამოუკიდებლობის მომხრეებმა მოიპოვეს და ესპანეთიდან კატალონიის გამოყოფის დეკლარაცია გამოაქვეყნეს. 2014 წლის იანვარში კატალონიის პარლამენტმა მხარი დაუჭირა რეფერენდუმის ჩატარებას დამოუკიდებლობის საკითხზე. თუმცა ესპანეთის საკონსტიტუციო სასამართლომ პლებისციტი უკანონოდ მიიჩნია.

ესპანეთის სოციორელიგიური კვლევების ცენტრის მონაცემებით, კატალონიის დამოუკიდებლობას ამ 7 – მილიონიანი ავტონომიური ოლქის მოსახლეობის 55% უჭერს მხარს.

კატალონიის მაგალითით შეგულიანებულმა ბასკებმა 2014 წელს სრული დამოუკიდებლობის შესახებ გააკეთეს განაცხადი. მათი პროგრამის მიხედვით, ის უნდა შედგებოდეს სამი პროვინციისაგან, რომლებიც ესპანური ბასკების ქვეყანას ქმნიან და ასევე – ეთნიკური ბასკებით დასახლებული ესპანური პროვინცია ნავარასა და სამხრეთ საფრანგეთის დეპარტამენტებისაგან.

რაც შეეხება ანდალუზიურ ნაციონალიზმს. ის ფრანკოს მმართველობის შემდეგ გაჩნდა, როდესაც ესპანელი დიქტატორის გარდაცვალების შემდეგ მიღებულმა კონსტიტუციამ ყველა რეგიონს საშუალება მისცა, მიეღო თვითმმართველობა, მაგრამ ანდალუზიელებს ეს არ აკმაყოფილებს, მათ სურთ, კანონმდებლობით გაიმყარონ ნაციის სტატუსი.

გალისია მიისწრაფვის დიდი ავტონომიისაკენ, „გალისიონისტების“ რადიკალური ნაწილი კი საერთოდ დამოუკიდებლობას ითხოვს. ეგრეთწოდებული ვალენსიონალიზმი გახლენილია ორ ნაწილად ვალენსიელთა ნაციონალურ იდენტობასთან დაკავშირებული შეხედულების გამო. ერთი ნაწილი თავს კატალონიელად მიიჩნევს და მხარს უჭერს კატალონიის დამოუკიდებლობას, მეორე კი კატალონიელებს მეხუთე კოლონად მიიჩნევს და ვალენსიის განვითარებისკენ მიისწრაფვის.

დამონმებული წყაროები და ლიტერატურა:

1. ა. სონღულაშვილი, საბჭოური პოლიტიკა და საქართველოს ეროვნული უმცირესობა, თბილისი, 2018
1. ი. კვესელავა, ვ. შუბითიძე, მ. პაპაშვილი, ნ. ლუდუშაური, პოლიტოლოგია, თბილისი, 2010
2. Ю. Бромлей, Р. Подольный, Челавечество – Это народы, М., 1990
3. ლ. ალექსიძე, თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, თბილისი, 2006
4. ქ. ჯიჯეიშვილი, მსოფლიო პოლიტიკა, თბილისი, 2010
5. ჯეიმს მაიალი, ნაციონალიზმი და საერთაშორისო წესრიგი, კრ. „საერთაშორისო ურთიერთობების თეორია“, თბილისი, 2004
6. Современная Испания, М., 1983
7. ვ. მოდებაძე, ესპანეთის საგარეო პოლიტიკა (1939-2011), თბილისი, 2012
8. თ. გრიგოლია, მ. ამირგულაშვილი, ევროკავშირის სახელმწიფოთა ისტორიულ-პოლიტიკური და ეკონომიკური რუკა, თბილისი, 2012
9. ა. მექვაბიშვილი, მსოფლიო დღეს, თბილისი, 2006
10. О. Соколовская, Влюбленные правители, Журн. „Загадки истории“, 2022, №52
11. Д. Орлов, Великий инквизитор, Журн. „Загадки истории“, 2022, №35
12. არმან ჟან დიუპლესი დე რიშელიე, მემუარები, ფრანგულიდან თარგმნა და კომენტარები დაურთო მ. ჯაომვილმა, თბილისი, 2011
13. დ. ხაჩიძე, ნაციონალურ-სახელმწიფოებრივი მოწყობის საკითხი ესპანეთის 1978 წლის კონსტიტუციაში, ჟურნ. „საისტორიო ვერტიკალები“, 2008, №15
14. Е. Филимонова, Фашист с Пиренеев, Журн. „Загадки истории“, 2023, №3
15. გაბირიელა ემფორდ ჰოჯესი, ფრანკო, ინგლისურიდან თარგმნა და კომენტარები დაურთო თ. ნატროშვილმა, თბილისი, 2011

16. გ. ურუმბაძე, დიქტატორების კლუბი, ჟურნ. „ისტორიანი“, 2012, №14
17. О. Тарасов, Террор против террористов, Журн. „Загадки истории“, 2021, №

Avtandil Songulashvili

*Doctor of historical sciences, Professor,
Ivane Javakishvili Tbilisi state university,
Ivane Javakishvili Institute of history and
ethnology, The Head of the department of
the Modern and Contemporary history*

Spanish national minority

Summary

Spain is a multinational country. Franco's reckless policy towards national minorities had disastrous results and harmed the state. All this led to the emergence of terrorist groups that fought for regional independence.

After Franco's death, Spain was gripped by the fever of autonomization. According to the new Spanish constitution of 1978, 17 autonomous associations were created in the country. Part of the national minorities is no longer satisfied with the autonomous government and is fighting for complete independence.